

Lesbrief 91: november 2022

Wil je laten weten wat je van deze TLPST vond? Heb je tips voor de volgende aflevering? Mail ons: redactie@onzetaal.nl.

Baby's oefenen met huilen nog voor ze geboren zijn

Vlak na hun geboorte beginnen baby's te krijsen. Een goed teken, want het wijst erop dat ze gezond zijn. Het is ook het prille begin van hun carrière als taalgebruiker. Maar hoe kunnen baby's weten hoe ze geluid moeten maken?

> [Lees verder](#)

Welke taal sprak men in Troje?

De stad Troje was zo'n drieduizend jaar geleden het toneel van een langdurige oorlog, volgens de Griekse dichter Homerus (die leefde in de achtste eeuw voor Christus). Maar welke taal werd daar gesproken? Daar lijkt nu antwoord op te zijn.

> [Lees verder](#)

Baby's oefenen met huilen nog voor ze geboren zijn

Vlak na hun geboorte beginnen baby's te krijsen. Een goed teken, want het wijst erop dat ze gezond zijn. Het is ook het prille begin van hun carrière als taalgebruiker. Maar hoe kunnen baby's weten hoe ze geluid moeten maken?

Onderzoek bij zwangere klauwaapjes wijst uit dat baby's al in de baarmoeder oefenen met huilen. Dat konden onderzoekers opmaken uit bepaalde mondbewegingen die de babyaapjes maakten. De bewegingen leken sterk op hun gezichtsuitdrukkingen als ze later naar hun ouders begonnen te roepen.

Is zo'n onderzoek betrouwbaar, dus: geldt wat je bij deze aapjes ziet, ook voor mensenbaby's? Ja, zeggen de wetenschappers: klauwaapjes maken veel geluid en hebben veel menselijke kenmerken.

Er was bij het onderzoek wel een probleempje: de zwangere klauwaapjes bleven niet stilzitten. Gelukkig was er een oplossing: [marshmallows](#).

Vragen en opdrachten

Lees de tekst. Maak de vragen en opdrachten in tweetallen. Bespreek daarna de antwoorden met de hele klas.

- 1a 'Huilen' heeft veel gezichten. Noem verschillende oorzaken of redenen die tot huilen leiden.
- 1b Om welk type huilen gaat het in dit artikel?
- 2a De meeste baby's huilen direct na de geboorte. Waardoor komt dat huilen op gang, denken jullie?
- 2b Wat is volgens jullie de functie van het huilen van pasgeborenen?
- 2c Het gebeurt ook dat baby's niet meteen huilen bij de geboorte. Hoe komt dat?
- 2d Zoek informatie op over deze verschijnselen en controleer jullie antwoorden op 1a – 2c. Hebben jullie iets nieuws gelezen?

Klik op de hyperlink onder 'marshmallows' en lees het artikel waar het naartoe leidt (uit *National Geographic*).

- 3a De titel van het artikel is: "Baby's oefenen mogelijk al maanden voor hun geboorte met huilen". Vind je die titel precies genoeg?
  - 3b In het artikel wordt 'huilen' blijkbaar ruim opgevat. Leg uit.
  - 4a Geef in eigen woorden weer op welke vragen het artikel antwoord probeert te geven.
  - 4b Waardoor zijn klauwaapjes zo geschikt voor dit soort onderzoek?
  - 4c Wat is de relevantie van zijn onderzoek volgens Takahashi?
  - 4d Hoe beoordelen jullie dat belang? Welke kanttekening(en) kun je daarbij maken?
- 5 Bespreek met klasgenoten deze vraag: gaat mimiek, zoals gezichtsuitdrukkingen en mondbewegingen, vooraf aan spraakontwikkeling? Gebruik daarbij de bevindingen uit het onderzoek van Takahashi en dat van Ravignani.

> [Antwoorden](#)

> [Terug naar de voorpagina](#)

Welke taal sprak men in Troje?

Het boek *Ilias* van de Griekse dichter Homerus gaat over de oorlog van de Grieken tegen de stad Troje. Homerus leefde in de achtste eeuw voor Christus en er wordt vermoed dat de oorlog die hij beschreef nog veel eerder had plaatsgevonden. Er zijn wel aanwijzingen dat hij de oorlog niet helemaal verzon. Veel geleerden nemen aan dat Troje in Turkije lag en zelfs dat de oude stad die in de provincie Çanakkale is opgegraven, Troje was.

Een taalkundige van de Universiteit van Leiden (Alwin Kloekhorst) denkt nu dat hij ook de taal kan reconstrueren die bijna drieduizend jaar geleden in die stad gesproken werd: het Lemnisch. Dat is vooral bijzonder omdat die taal veel lijkt op een taal die rond diezelfde tijd in Italië werd gesproken in de streek dichtbij Rome: het Etruskisch. Kloekhorst vertelde erover [aan de krant NRC](#).

In een ander boek, de *Aeneis*, vertelde de Romeinse dichter Vergilius (70-19 v.Chr.) in de stijl van Homerus hoe een van de Trojaanse prinsen na de oorlog op reis gaat en uiteindelijk na veel omzwervingen aankomt in Italië – precies in het gebied waar Etruskisch gesproken werd. Dat verhaal werd lang als een mythe gezien die op een bijzondere manier moest vertellen hoe Rome ooit was ontstaan. Maar het lijkt erop dat ook dit verhaal op waarheid gebaseerd was.

Vragen en opdrachten

Lees de tekst hierboven. Maak de vragen en opdrachten in tweetallen. Bespreek daarna de antwoorden met de hele klas.

- 1a De *Aeneis* – en zeker de eerste helft – wordt vaak gezien als tegenhanger van het werk van Homerus. Van welk werk in het bijzonder?
- 1b In welke taal is de *Aeneis* van Vergilius geschreven?
- 1c Welke taal zou de hoofdpersoon gesproken hebben?
- 1d En welke taal spreekt hij met anderen in de *Aeneis*, zoals met zijn geliefde Dido?

Klik op de link onder “aan de krant NRC” en lees het artikel over het onderzoek.

- 2a Wat maakt het onderzoek van deze Leidse taalkundige zo lastig?
- 2b Op welke bronnen uit de bronstijd baseert Kloekhorst sommige bevindingen?
- 2c Wat is er bijzonder aan het Lemnisch als je dat vergelijkt met andere talen die in diezelfde omgeving gesproken werden?
- 2d Leg uit wat Kloekhorst bedoelt met Proto-Tyreens.
- 3a Kloekhorst concludeert dat er in Troje Proto-Tyreens gesproken werd. Geef kort zijn redenering weer.
- 3b Welke zwakke punten heeft die redenering? Of zijn die er niet?
- 4a Door het onderzoek van Kloekhorst ontstaat er een wat afwijkende visie op de figuur van Aeneas. Wat is die visie?
- 4b Waardoor wordt die zienswijze ondersteund, los van Kloekhorsts onderzoek?
- 4c Heeft dit type onderzoek vooral een taalkundig of een historisch belang? Licht jullie antwoord toe.

> [Antwoorden](#)

> [Terug naar de voorpagina](#)

Antwoorden eerste onderwerp

- 1a** Huilen wordt vaak geassocieerd met verdriet. Maar ook door heftige fysieke pijn kunnen je 'de tranen in de ogen springen'. Of denk aan huilende baby's die hun ouders nachtenlang wakker houden, vaak zonder dat die ouders weten wat er nu precies aan de hand is. Er zijn ook mensen die zo onbedaarlijk kunnen lachen, dat ze 'huilen van het lachen'. Misschien heb je weleens tranen in je ogen gekregen bij het snijden van een ui. En bij demonstraties wordt wel eens traangas ingezet tegen relschoppers. Dat is ook om te huilen ...
- 1b** In het artikel gaat het niet om het emotionele huilen, maar om huilen als fysieke reflex en om het oefenen van de mimiek die met dat 'huilen' samengaat.
- 2a** Het is een fysieke reflex op de overgang van de warme baarmoeder naar de buitenwereld waar de temperatuur lager is. Ook valt de druk op het hoofdje en de borst weg en er stroomt minder bloed door de navelstreng. Het koolzuurgehalte in het bloed stijgt en daardoor worden de longen geprikkeld om zuurstof binnen te halen, zoals bij gapen ook het geval is. Dat gaat meestal met een 'schreeuw' gepaard die overgaat in huilen.
- 2b** De functie is vooral om 'de longen aan de praat te krijgen'. Volgens het artikel is het een teken dat de baby gezond is en zou het zelfs het prille begin van de spraakontwikkeling zijn.
- 2c** Er kunnen verschillende oorzaken zijn, zoals de toediening van pijnstillers aan de moeder bij de bevalling. Ook kan de navelstreng om de nek van de baby hebben gezeten. Langdurig persen wordt eveneens genoemd als oorzaak. Tot slot: de ene baby huilt nu eenmaal meer en sneller dan de andere. Dat kan voortkomen uit een verschil in karakters.
- 2d** Eigen antwoord.
- 3a** De titel "Baby's oefenen mogelijk al maanden voor hun geboorte met huilen" geeft beknopt de kern weer, maar is compacter dan de echte kern van het artikel. De vraag is: welke baby's worden bedoeld? Die van klauwaapjes, mensenbaby's of beide? En 'huilen'? Het gaat om de mimiek van het gezicht dat met huilen of krijsen samengaat. Zie ook antwoord op 3b.
- 3b** De mondbewegingen die de onderzoekers op de gezichtjes van de foetussen waarnamen, lijken volgens hen sterk op de gezichtsuitdrukkingen als de aapjes later naar hun ouders beginnen te roepen. Dat 'roepen' wordt blijkbaar gelijkgesteld met 'huilen'.
- 4a** 1. Hoe komt het dat pasgeborenen in staat zijn een geluid te maken dat ze niet eerder geproduceerd hebben?
2. Is de eerste 'huil', 'krijs' of 'gil' het begin van de spraakontwikkeling?
- 4b** Ze vocaliseren veel (maken veel geluidjes) en er zijn opvallende overeenkomsten tussen klauwaapjes en mensen.
- 4c** Problemen in de spraakontwikkeling en in de motorische ontwikkeling kunnen dan eerder opgespoord worden. Bovendien legt de waargenomen ontwikkeling van de mondbewegingen (die loskomen van andere bewegingen) iets bloot van de bouwstenen van gesproken taal.
- 4d** Eigen oordeel over het belang van het onderzoek. Kanttekening 1: Wat mag je beschouwen als probleem of onregelmatigheid? Hoe nauwkeurig kun je kijken als onderzoeker? Hij vertelt immers ook dat de foetussen bij meerlingen niet eens uit elkaar gehouden konden worden. Kanttekening 2: Als je die problemen opspoort, wat kun je vervolgens doen? Kanttekening 3: Kunnen die mondbewegingen niet ook allerlei andere functies hebben? Hoe (on)willekeurig zijn die?
- 5** Eigen invulling. Het onderzoek van Takahashi en van Ravignani wijst wel in die richting: mimiek gaat aan spraakontwikkeling vooraf.

Antwoorden tweede onderwerp

- 1a** De *Odyssee*. Daarin wordt het verhaal verteld van de jarenlange omzwervingen van de Griekse held Odysseus en zijn uiteindelijk thuiskomst op Ithaka.
- 1b** In het Latijn.
- 1c** Hij sprak de taal van zijn vaderstad Troje, dus Trojaans. In het *NRC*-artikel staat te lezen dat de Leidse onderzoeker Alwin Kloekhorst dat Proto-Tyrreens noemt.
- 1d** In de fictieve wereld van de *Aeneis* spreekt Aeneas het Latijn van Vergilius, dus ook met Dido.
- 2a** Hij moet afgaan op de zeer spaarzame bronnen uit de bronstijd. Voor het overige moet hij zich baseren op veel 'jongere' bronnen die iets zeggen over de periode van honderden jaren of soms duizend jaar daarvóór.
- 2b** Kleitabletten. Het is niet duidelijk uit welke periode de zegels stammen waarover het artikel spreekt.
- 2c** Het Lemnisch is geen Indo-Europese taal zoals alle andere talen die in Anatolië werden gesproken.
- 2d** Proto-Tyrreens zou de taal van (onder andere) Troje zijn geweest waaruit het Lemnisch en Etruskisch voortkwamen.
- 3a** De redenering stoelt op onderzoek van de Leidse hoogleraar Indo-Europees Robert Beekes. Die heeft de verwijzingen naar de zogenoemde Tyrsenoi in het werk van Griekse auteurs verzameld. De Tyrsenoi waren volgens het artikel mensen die Etruskisch en Lemnisch spraken, maar het was een 'verdwijnde' bevolkingsgroep. In [een artikel van Kloekhorst zelf](#) staat een kaartje waarop twee gebieden gearceerd zijn waar de verwijzingen betrekking op hebben: dat waar de Etruskische cultuur ontstond, ten noorden van Rome, en het noordelijke Egeïsche gebied met het vermoedelijke Troje min of meer als middelpunt. Kloekhorst concludeert daaruit dat in Troje de stamtaal van het Lemnisch en Etruskisch werd gesproken: het Proto-Tyrreens.
- 3b** Eigen oordeel. Je kunt je afvragen of verwijzingen van Griekse auteurs naar de Tyrsenoi hard bewijs leveren over de taal die zij spraken en de plaatsen waar die taal gesproken werd. Van het Lemnisch is sowieso heel weinig overgeleverd. Maar wetenschappers zien een duidelijke verwantschap tussen het Etruskisch en het Lemnisch. Hoe kan dat? Kloekhorst komt met de verklaring dat het Etruskisch is ontstaan vanuit het Lemnisch, mogelijk door de migratie van Aeneas met zijn Trojaanse manschappen.
- 4a en 4b** Lange tijd was het beeld dat Aeneas als stamvader van de Romeinen gemodelleerd was naar de Griekse held Odysseus. De theorie van Kloekhorst is dat de figuur Aeneas al bekend was vóórdat het werk van Homerus populair werd. Hij komt volgens Kloekhorst ook al voor op vazen uit de zevende eeuw, dus lang voordat Vergilius zijn *Aeneis* schreef. En, niet onbelangrijk, in de *Ilias* is Aeneas een bijfiguur. Zou je die als stamvader van je volk kiezen?
- 4c** Eigen antwoorden. Bijvoorbeeld: het onderzoek heeft zowel taalkundig als historisch belang. Het laat zien dat talen sporen kunnen dragen van gebeurtenissen als een oorlog en een daaruit voortvloeiende migratie van grote groepen mensen. Soms kan taalkundig onderzoek, zoals in dit geval, leiden tot nieuwe ideeën over migratiestromen. Taalverwantschap over een grote afstand kun je bijvoorbeeld proberen te verklaren door aan te nemen dat (een deel van) een bevolkingsgroep ooit naar een gebied ver van de oorspronkelijke woonplek getrokken is.